

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTRAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS EKONOMIKOS IR INOVACIJŲ MINISTRAS

ĮSAKYMAS

DĖL KULTŪROS KELIŲ VYSTYMO LIETUVOJE KONCEPCIJOS PATVIRTINIMO

2019 m. liepos 10 d. Nr. IV-471/4-416
Vilnius

Įgyvendindami Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 2.4.3. darbo „Kultūros paslaugų išplėtimas regionuose, sukuriant europinius, nacionalinius, regioninius kultūros kelius“ 1 veiksmą „Lietuvos kultūros paslaugų ir infrastruktūros įveiklinimo veiksmų europiniams, nacionaliniams, regioniniams kultūros keliams sukurti parengimas ir įgyvendinimas“,

t v i r t i n a m e Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepciją (pridedama).

Kultūros ministras

Mindaugas Kvietkauskas

Ekonomikos ir inovacijų ministras

Virginijus Sinkevičius

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir
Lietuvos Respublikos ekonomikos ir
inovacijų ministro
2019 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. ĮV-471/4-416

KULTŪROS KELIŲ VYSTYMO LIETUVOJE KONCEPCIJA

I SKYRIUS

TEISINIS KONCEPCIJOS RENGIMO PAGRINDAS

Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepcija (toliau – Koncepcija) rengiama, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 2.4.3. darbo 1 veiksmu.

II SKYRIUS

TEISINIO REGULIAVIMO DALYKO IR TIKSLŲ BENDROJI CHARAKTERISTIKA (TIKSLAI, SIEKIAI)

1. Koncepcija reglamentuoja kultūros kelių vystymo Lietuvoje situacijos analizę, kultūros kelių sukurtą vertę, įgyvendinimo principus, tikslus ir laukiamus rezultatus, nustato kultūros kelių lygmenis bei reikalavimus kiekvienam iš jų, apibrėžia kultūros kelių administravimą Lietuvoje.

2. Koncepcijos tikslas – apibrėžti kultūros kelių Lietuvoje plėtros, paramos ir palaikymo sistemą.

3. Koncepcija atitinka 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“, horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tikslus ir uždavinius.

4. Koncepcija parengta, atsižvelgiant į Išplėstinio dalinio susitarimo dėl kultūros kelių (toliau – IDS), patvirtinto Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2013 m. gruodžio 18 d. rezoliucija (2013) 66, nuostatas ir sąvokas.

5. Koncepcija atitinka Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. 238 „Dėl Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, nuostatas.

6. Konceptiją parengė tarpinstitucinė darbo grupė, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2018 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. ĮV-925 „Dėl darbo grupės Kultūros kelių vystymo Lietuvoje koncepcijos projektui parengti sudarymo“.

7. Koncepcijos įgyvendinimą koordinuoja Kultūros ministerija.

8. Koncepcijoje vartojamos sąvokos:

8.1. **Kultūros kelias** – kultūros, švietimo, kultūros paveldo ir turistinio bendradarbiavimo projektas, kuriuo siekiama sukurti ir populiarinti vieną ar kelis su istoriniu keliu, kultūros koncepcija, išskirtinės svarbos asmenybe ar reiškiniu susijusius turizmo maršrutus, reikšmingus puoselėjant europinių vertybių supratimą ir pagarbą joms.

8.2 **Kultūros kelio lygmuo** – teminis reikšmingumas ir geografinė aprėptis, kuria įgyvendinamas kultūros kelio projektas.

8.3 **Kultūros kelio administratorius** – Kultūros ministerijos įgaliota institucija, vykdanči kultūros kelių sertifikavimo Lietuvoje procedūras ir kitas kultūros kelių vystymo ir koordinavimo veiklas jai priskirtų funkcijų ribose.

8.4. **Kultūros kelio operatorius** – juridinis asmuo, kuriam tenka teisinė, finansinė ir moralinė atsakomybė už kultūros kelio valdymą, funkcionavimą ir reprezentavimą regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu.

8.5. **Kultūros kelio partneris** – asocijuotos struktūros, juridiniai arba fiziniai atstovai, materialiai ir nematerialiai įsipareigoję bendradarbiauti su kultūros kelio operatoriumi, vystant kultūros kelią.

8.6. **Kultūros kelio naudos gavėjas** – tai juridiniai ir fiziniai asmenys, įvairios visuomenės grupės, kurios naudojasi kultūros kelio teikiama materialine ir nematerialine nauda.

8.7. **Kultūrinio turizmo maršrutas** – iš anksto pagal kelionės turizmo tikslais tematiką suplanuotas vykimo kelias, jungiantis vienoje ar keliose gyvenamosiose vietovėse turistų lankomas vietas ir turistų aptarnavimo objektus, kai keliaujama norint pažinti kultūrinę aplinką, kraštovaizdžius, kultūros ir gamtos paveldą, tradicijas, išskirtinį vietos gyvenimo būdą, įvykius, kultūros renginius, pramogas, vaizduojamąjį ir scenos menus, kitus kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus.

III SKYRIUS

ESAMOS PADĖTIES APŽVALGA

9. Europos Tarybos kultūros kelių programa.

9.1. Europos Tarybos kultūros kelių programa, įkurta paskelbiant Santiago de Compostela deklaraciją (Švento Jokūbo kelio deklaracija) 1987 m., siekiama įvairiapusiškai atskleisti turtingą ir įvairų Europos paveldą, telkiant žmones ir vietas į bendros istorijos ir paveldo tinklus, stiprinti atsakingą ir darnų turizmą bei plėtoti šalių kultūrinį bendradarbiavimą. Kultūros keliai

įgyvendina Europos Tarybos vertybes: žmogaus teises, kultūrų įvairovę, kultūrų dialogą ir tarpusavio mainus tarpvalstybiniu mastu.

9.2. Šią programą koordinuoja Europos kultūros kelių institutas (toliau – EKKI), reziduojantis Liuksemburge. EKKI misija – koordinuoti jau esamų ir besivystančių kultūros kelių tinklų plėtrą, teikti jiems konsultacijas ir techninę pagalbą, vykdyti kultūros kelių kokybės stebėseną ir sklaidą, tvarkyti techninę dokumentaciją bei pildyti duomenų bazę. Nuo 1998 m. iki 2010 m. kultūros kelius sertifikavo EKKI, o nuo 2010 m. – IDS Vykdomoji taryba.

9.3. Tam, kad kultūros kelias būtų pripažintas Europos Tarybos kultūros keliu, jo tema turi atskleisti Europos vertybes, atmintį, istoriją ir paveldą, skatinti įvairių bendruomenių, jaunimo kultūrinius mainus, atitikti Europos Tarybos idėjas, būti būdinga mažiausiai trims Europos šalims. Šiuo metu yra 33 sertifikuoti Europos Tarybos kultūros keliai.¹

9.4. IDS siekiama plačiau skleisti žinias ir supratimą apie bendrą Europos paveldą ir plėtoti kultūrinius ryšius bei dialogą tiek Europoje, tiek ir su kitomis šalimis bei regionais ir suformuoti bendrą kultūrinę erdvę, tuo tikslu kuriant kultūros kelius.

10. Kultūros kelių vystymas Lietuvoje.

10.1. Kultūros kelių kūrimas ir propagavimas Lietuvoje yra priemonė didinti šalies atpažįstamumą ir žinomumą, kurianti kultūrinę, edukacinę, socialinę, ekonominę vertę, prisidedanti prie turizmo plėtros ir regionų tapatumo vystymo.

10.2. Kultūros kelių projektus Lietuvoje inicijuoja valstybės, savivaldybių ir viešosios kultūros įstaigos, įvairios asociacijos, savivaldybės, tačiau dauguma iniciatyvų stokoja tvarumo. Tik keletas projektų yra tęstiniai, nuolat palaikomi ir vystomi, bent iš dalies atitinkantys IDS pateikiamą kultūros kelio apibrėžimą.

10.3. Lietuva prie IDS prisijungė 2012 m. (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gegužės 23 d. nutarimas Nr. 550 „Dėl prisijungimo prie Europos Tarybos išplėstinio dalinio susitarimo dėl kultūros kelių“). Lietuvos atstovas 2015–2018 m. pirmininkavo IDS biurui. Lietuvos teritorijoje buvo arba yra vystomas ne vienas kultūros kelias ar kelių programa, kuri savo tema susijusi su kuriuo nors iš sertifikuotų Europos Tarybos kultūros kelių ir turi potencialą tapti jų dalimi.

10.4. Nuo 1995 m. buvo vystomas projektas, vėliau programa – „Baroko kelias“. Šios programos apimtyje surengta nemažai kultūros renginių, projektai įvairiomis formomis pristatyti visuomenei, tačiau dėl resursų kelio palaikymui ir plėtrai trūkumo ir besikeičiančios administravimo formos programa nebuvo išvystyta, kad atitiktų Europos Tarybos kultūros kelio kriterijus ir standartus. Kiti panašia linkme plėtojami kultūros keliai Lietuvoje: Hanzos kelias, Istorinių kapinių kelias, Žydų kultūros paveldo kelias, Via Regia, Parkų ir sodų kelias, aktualizuojantis Eduardo Andrè sukurtus parkus Lietuvoje, Napoleono miestų kelias ir kt. Beveik dešimtmetį aktyviai dalyvauta Europos istorinių

¹ Europos Tarybos kultūros kelių interneto svetainė: <https://www.coe.int/en/web/cultural-routes/home>

kapinių kelio asociacijoje. Tačiau Lietuvoje tik Šv. Jokūbo kelias ir Žydų kultūros paveldo kelias atitinkamai Šv. Jokūbo kelio draugų ir Šv. Jokūbo kelio savivaldybių asociacijų bei Žydų kultūros paveldo kelio Lietuvoje asociacijos pastangomis pradėti vystyti pagal nustatytus Europos Tarybos kriterijus ir standartus: objektai yra ženklinami, formuojami maršrutai piligrimams ir turistams, kultūros keliai yra periodiškai aktualizuojami kultūriniais renginiais, o kultūros kelią Lietuvoje koordinuoja operatorius.

10.5. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos programų lėšomis ir Kultūros bei Ūkio ministerijų administruojamų 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. Europos Sąjungos investicijų periodų priemonių lėšomis buvo tvarkomi kultūros paveldo sakralinės paskirties objektai. Šiuos objektus sieja ta pati tematika ir suformuotas maršrutas, skirtas objektų lankymui, kuris gali būti apibūdintas kaip kultūros kelias: Jono Pauliaus II piligrimų kelias ir programa „Bernardinų takais“. Pagrindinis skiriamo finansavimo tikslas buvo kultūros paveldo objektų tvarkyba, iš dalies keltas reikalavimas pritraukti naujus lankytojų srautus, tačiau nebuvo siekiama ieškoti ryšių su Europos Tarybos kultūros keliais, plėtoti kelią kaip kultūrinį pažintinį maršrutą, formuoti ilgalaikę viziją, burti partnerių tinklą ir kt.

10.6. 2013 m. Kultūros ministerija inicijavo ir administravo Kultūros kelių ir kultūrinį turizmą skatinančių projektų konkursą. Jo tikslas – išryškinti nacionalinių kultūros kelių idėjų galimybes ir atrinkti projektus su istoriniu pagrindimu ir taikomojo pobūdžio tyrimais, kuriuos galima būtų plėtoti ateityje ir kuriais siekiama sudaryti sąlygas kultūros srityje veikiančių juridinių asmenų tarpregioniniam ir (ar) tarptautiniam mobilumui, vystant kultūrinį turizmą, išsaugoti ir aktualizuoti regionų kultūros paveldą ar kultūrinius renginius, stiprinant vietos kultūrinę savastį. Remiantis tuo metu Kultūros ministerijoje veikusios tarpinstitucinės Kultūros kelius ir kultūrinį turizmą skatinančių projektų ekspertų komisijos rekomendacijomis, iš Kultūros ministerijai skirtų valstybės biudžeto lėšų 9 iš 33 kultūros kelių ir kultūrinį turizmą skatinantiems projektams Lietuvoje buvo skirtas dalinis finansavimas (Oginskių, Radvilų, Žydų, Vėtrungių, Vytinės, Baltų, Baltijos pasaulio paveldo miestų kultūros keliams ir kt.). 2013 m. pradėjus veikti Lietuvos kultūros tarybai, 2014 m. dalinis finansavimas jau iš Kultūros rėmimo fondo lėšų skirtas 8 kultūros kelių ir kultūrinį turizmą skatinantiems projektams Lietuvoje (Vėtrungių, Baltų, Lietuvos muziejų, Jotvingių, Oginskių, Vėtrungių, Žydų keliams ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos projektui „Kultūros keliai ir regionų plėtra“). Įgyvendindami projektus, projektų vykdytojai pasitelkė mokslo ir švietimo institucijas, pristatė galimybių studijas, įrodančias savivaldybėms, kaip galima toliau projektuoti regiono kultūros, turizmo vyksmą, išnaudojant kultūrinius resursus ir žmogiškuosius išteklius bei plėtojant infrastruktūrą.

10.7. Lietuvos kultūros taryba 2015–2018 m. periodu yra skyrusi finansavimą šešiems projektams, kurių tikslas formuoti teminius kultūros kelius Lietuvoje. Tačiau remiamos iniciatyvos yra

skirtingo pobūdžio (tyrimai, meno projektai, renginių ciklai, objektų restauravimas ir pan.), jos nelygiavertės nei geografinė apimtimi, nei tematika.

10.8. Kultūros kelių iniciatyvos ir projektai, nurodyti 10.5-10.6 papunkčiuose, finansuoti Kultūros ministerijos valstybės biudžeto programų, Kultūros rėmimo fondo ir Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos lėšomis (nuo 2019 m. sausio 1 d. VšĮ „Keliauk Lietuvoje“). Dalis projektų finansuoti pačių vykdytojų, savivaldybių bei galimai privačių rėmėjų lėšomis, tačiau apie kultūros kelių programoms ir projektams įvairių šaltinių skirto finansavimo apimtis patikimos ir susistemintos informacijos nėra.

10.9. Kultūros kelių iniciatyvos ir projektai, nurodyti 10.5-10.6 papunkčiuose, sukūrė pagrindą vystyti kultūros kelius šalyje, tačiau dėl sisteminio kultūros kelių vystymo nebuvimo, darnaus finansavimo ir administravimo trūkumo, šios kultūros kelių iniciatyvos ir projektai kultūros kelio lygiu nebuvo išvystyti.

10.10. Fiksuojami bandymai apibrėžti kultūros kelius, nustatyti plėtros ir paramos prioritetus tiek Ekonomikos ir inovacijų, tiek Kultūros ministerijų dokumentuose, tačiau iki šiol nėra nuoseklios, aiškos sistemos, kuri padėtų projektų vykdytojams kurti tvarų partnerių tinklą, siekti įsitvirtinti regioniniu, nacionaliniu, tarptautiniu lygmeniu ar jungtis prie Europos Tarybos kultūros kelių tinklo.

IV SKYRIUS

KULTŪROS KELIŲ LIETUVOJE VYSTYMO NEEFEKTYVUMO ANALIZĖ

11. Nuoseklių kultūros kelių formavimo ir palaikymo principų formaliai įtvirtinta nėra, nes vadovaujamosi skirtingais instituciniais prioritetais ir tikslais.

12. Nepaisant įvairių kultūros kelių idėjas plėtojančių programų, projektų, iniciatyvų, kultūros kelių plėtros, paramos ir palaikymo sistemos Lietuvoje nėra. Todėl dažnai iniciatyvos, galinčios ateityje ne tik skleisti bendro Europos paveldo idėją, bet ir prisidėti prie turizmo plėtros ir regionų patrauklumo didinimo, yra vienkartinės ir fragmentiškos. Pagrindinės priežastys, ribojančios kultūros kelių tvarumą Lietuvoje:

12.1. instituciniu lygiu nėra susitarta dėl bendros vizijos vystant kultūros kelius, menkai bendradarbiaujama sutelkiant resursus kultūros kelių vystymui, finansavimui bei populiarinimui;

12.2. trūksta kultūros kelių kūrimo ir vystymo analizės, tyrimų bei stebėsenos;

12.3. iki šiol nėra motyvacinės sistemos savivaldybėms, nevyriausybiniams organizacijoms, bendruomenėms ir asociacijoms kurti ilgalaikes partnerystes, siekiant plėtoti kultūros kelių projektus aukštesniame nei vietiniame lygmenyje;

12.4. įvairiai interpretuojama kultūros kelio sąvoka, nėra aiškių turinio kriterijų ir prioritetų, teikiant paramą kultūros kelių projektams, todėl kyla problemų tiek projektų vykdytojams, tiek jų vertintojams;

12.5. ne visos iniciatyvos, projektai ir programos, save apibūdinančios kaip kultūros kelią Lietuvoje, turi Europos Tarybos kultūros kelio požymius bei demonstruoja potencialą vystytis iš vietinio ar regioninio projekto lygmens į testinius nacionalinės reikšmės ar tarptautinius projektus; projektų vykdytojams trūksta su tokių projektų vystymu susijusių gebėjimų ir kompetencijų, o konsultacijų šioje srityje Lietuvoje neteikia nei viena institucija;

12.6. trūksta kompleksinių rinkodaros priemonių, skirtų kultūros kelių propagavimui, ir sistemingų finansinių intervencijų, gerinant su kultūros kelių maršrutais susijusią infrastruktūrą;

12.7. nėra aiškaus kultūros kelių valdymo ir administravimo modelio, taip pat nėra vienos įgaliotos institucijos, atsakingos už kultūros kelių vystymo koordinavimą ir stebėseną Lietuvoje.

13. Tam, kad kultūros kelio projektas būtų sėkmingai vystomas, padėtų atskleisti Lietuvos kultūros paveldą ir jo įvairovę, o nacionalinio, tarptautinio lygmens projektai galėtų siekti integracijos į Europos Tarybos kultūros kelių tinklą, reikalingas valstybinis požiūris vertinant, sertifikuojant, sisteminant ir koordinuojant kultūros kelius ir jų vystymą, vykdant stebėseną bei skiriant paramą atitinkamo lygmens ir reikšmės kultūros kelių projektams. Šioje koncepcijoje siekiama tokį požiūrį suformuoti.

14. Kultūros kelių Lietuvoje plėtros, paramos ir palaikymo sistemos SSGG analizė:

Stiprybės	Silpnybės
1. Gausūs kultūros paveldo (nekilnojamojo, kilnojamojo ir skaitmeninio) resursai Lietuvoje. 2. Platus ir išplėtotas vietos savivaldos tinklas. 3. Platus su kultūra ir kultūros paveldu susijusių nevyriausybinių organizacijų, valstybės ir savivaldybės institucijų ar įstaigų tinklas. 4. Kultūros kelių kūrimo ir vystymo projektai su kultūra ir kultūros paveldu susijusioms nevyriausybiniams organizacijoms, valstybės ir savivaldybės institucijoms ar įstaigoms nėra naujovė (šalyje fiksuojamas neviena tokia iniciatyva). 5. Šalyje yra administruojamos įvairios konkursinės priemonės, valstybės ir privatūs	1. Nėra apibrėžti kultūros kelių lygmenys šalyje ir jiems taikomi reikalavimai bei kriterijai. 2. Nesisteminas ir ribotas tarpinstitucinis bendradarbiavimas bei silpnas turizmo verslo atstovų įsitraukimas 3. Silpna profesinė kultūros kelių operatorių ir partnerių kompetencija. 4. Nesukurta vieninga kultūros kelių valdymo, finansavimo ir plėtros sistema. 5. Nesuformuoti finansavimo skyrimo principai, nesukurta vieninga profesionali ir efektyvi kultūros kelių rinkodaros sistema, neišvystyta informacijos ir komunikacijos sklaida, nesukurti kultūros kelių žymėjimo ženklai.

fondai, kurie sudaro sąlygas ir prieigą su kultūra ir kultūros paveldu susijusių projektų realizavimui.	6. Kultūros keliai stokoja išvystytos paslaugų infrastruktūros. 7. Poreikis keisti teisės aktus (Turizmo strategija, Kultūros objektų aktualizavimo programa, Regionų kultūros programa). 8. Sunku suderinti finansavimą iš skirtingų šaltinių.
Galimybės	Grėsmės
1. Sukurtas aiškus kultūros kelių valdymo ir administravimo modelis bei įgaliota institucija, atsakinga už kultūros kelių koordinavimą Lietuvoje kryptingai ir nuosekliai skatina tarpinstitucinį ir tarptautinį bendradarbiavimą įvairiais lygmenimis dėl kultūros kelių, kuriamas partnerių tinklas. 2. Inicijuojami ir vystomi kultūros keliai kuria kultūrinę, edukacinę, socialinę ir ekonominę vertes. 3. Sukuriama ir įgyvendinama efektyvi rinkodaros ir komunikacijos sistema, teikiamos paslaugos ir kuriami produktai, susiję su kultūros kelių vystymu, yra aukštos kokybės ir atitinka šiuolaikinius ypač tvarumo / darnumo standartus. 4. Prisidedama prie regionų vystymo, įtraukiant vietas ir tarptautinius gamintojus ir paslaugų teikimo operatorius, į regionus pritraukiama daugiau vietos lankytojų ir turistų iš užsienio. 5. Daugiau kultūros kelių Lietuvoje tampa Europos Tarybos kultūros kelių dalimi, taip pat prisidedama prie kultūros kelių projektų vykdytojų kompetencijos kėlimo, Lietuvos kultūros paveldo populiarinimo, įvaizdžio formavimo.	1. Institucijų nenoras prisidėti prie kultūros kelių plėtojimo Lietuvoje. 2. Skirtingų institucinių prioritetų taikymo tendencija nesudaro sąlygų kultūrinę, edukacinę, socialinę ir ekonominę vertes per kultūros kelius. 3. Inovatyvių produktų poreikio ir esamos teisinės bazės nesuderinamumas.

V SKYRIUS

KULTŪROS KELIŲ SUKURIAMA VERTĖ

15. Kultūros keliai yra vienas esminių kultūrinio turizmo plėtojimo būdų – keliavimas turint tikslą pažinti kultūrinę aplinką (nuo architektūros ir kraštovaizdžio iki nematerialaus kultūros paveldo), maistą, įvykius ir kultūros renginius, vaizduojamąjį ir scenos menus, kitus kūrybinių ir kultūrinių pokyčių procesus. Kultūros keliai generuoja ne tik kultūrinę, pažintinę vertę, bet prisideda prie darnaus regionų vystymo ir jų patrauklumo didinimo kurdami socialines ekonomines vertes.

16. Kultūrinė vertė:

16.1. per kultūros kelių plėtojamąs temas Lietuvos gyventojai geriau susipažįsta su savo šalies istorija, ją suvokia kaip bendraeuropinio kultūrinio palikimo dalį;

16.2. kultūros kelių projektai suteikia galimybę kultūros paveldą aktualizuoti įvairiomis formomis, naudojant inovatyvias priemones, pasitelkiant šiuolaikinį meną;

16.3. stiprinama Lietuvos gyventojų kultūrinė tapatybė.

17. Ekonominė vertė:

17.1. kultūros keliai kaip kultūrinio turizmo vystymo priemonė yra svarbus stimulus ir galimybė išsaugoti ir ateities kartoms perduoti etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu svarbius kultūros paveldo objektus;

17.2. patraukliai pristatyti kultūros keliai skatina atvykstamąjį ir vietos turizmą;

17.3. formuojasi nauji lankytojų ir turistų srautai, tai vietos gyventojams siūlo naujas veiklos sritis ir pajamų šaltinius, didina šalies ir savivaldybių biudžetų pajamas, sukuria darbo vietas ir sprendžia regionų demografines, turizmo srautų sezoniskumo problemas;

17.4. kultūros kelių kūrimas ar vystymas skatina naujų verslų kūrimąsi šalia kultūros kelio, viešųjų įstaigų ir privataus verslo bendradarbiavimą bei užtikrina darnaus turizmo vystymą.

18. Socialinė vertė:

18.1. įvairiais lygmenimis vystomi kultūros keliai įtraukia savivaldybes, vietos bendruomenes, kultūros paveldo objektų savininkus, kitas suinteresuotas grupes į vietos išteklių pažinimą ir populiarinimą;

18.2. regionų gyventojai, vietos bendruomenės turi galimybę įsitraukti į diskusijas dėl paveldo objektų pritaikymo ir tiesiogiai dalyvauti visuose procesuose;

18.3. sudaromos sąlygos atsirasti regioniniams kultūriniais bendrumams, taip pat stiprinant saitus tarp vietos gyventojų;

18.4. kultūros keliai vietines iniciatyvas skatina jungtis ir vystytis į platesnio masto projektus, visose susijusiose vietovėse padeda formuojant nuoseklų suinteresuotųjų šalių tinklą bei skatina jo veiklą.

VI SKYRIUS

SIŪLOMOS PAGRINDINĖS NUOSTATOS DĖL KULTŪROS KELIŲ VYSTYMO LIETUVOJE

19. Kultūros kelių plėtojimu Lietuvoje siekiama prisidėti prie Lietuvos istorijos, materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo, kaip neatsiejamą bendro Europos kultūros paveldo ir istorijos elemento, identifikavimo, apsaugos ir sklaidos.

20. Pripažįstama, kad ne visos iniciatyvos Lietuvoje, kuriomis siekiama formuoti kultūrinio turizmo maršrutą, jo dalį ar aktualizuoti tokio maršruto potencialą per įvairias veiklas: mokslinius tyrimus, seminarus, konferencijas, meno projektus, renginius visuomenei ir kt., gali atitikti kultūros kelio sąvoką.

21. Laikomasi nuostatos, kad kultūros kelias pripažįsta ir pabrėžia visų jo dėmenų kaip esminių visumos sudedamųjų dalių vertę; valstybė palaiko ir remia iniciatyvas ir projektus, kuriais siekiama integracijos į Europos Tarybos kultūros kelių tinklą, taip pat laiko vertingomis ir skatina tas iniciatyvas, kurios orientuotos į regioniniu, nacionaliniu ar tarptautiniu mastu plėtojamas temas pagal kultūros kelio požymius, formuoja maršrutus ir kuria ilgalaikes partnerystes.

22. Visi projektai, siekiantys kultūros kelio statuso, nepriklausomai nuo lygmens turi atitikti šiuos požymius:

22.1. tema, kuria planuojama plėtoti kultūros kelią, yra paremta istoriniais šaltiniais ir (ar) kita medžiaga, duomenimis, moksliniais tyrimais ir (arba) analizėmis, įrodančiomis kultūros kelio reikšmę;

22.2. projekto apimtyje planuojamos veiklos ir (arba) iniciatyvos nėra vienkartinės iniciatyvos, jos turi aiškiai identifikuojamus vykdytojus ir padeda atskleisti temą per tęstinius projektus, ją plėtoja įvairiomis priemonėmis bei formomis, siekia pritraukti kuo platesnį kultūros kelio naudos gavėjų ratą;

22.3. projektas apibrėžia pažintinį vykimo kelią, kurio atskirose stotelėse ir objektuose vystomas ir pristatomas pasakojimas tinkamomis priemonėmis (objekto lankymas, ekskursijos, parodos, kultūros renginiai ir kt.) pasirinkta kelio tema;

22.4. projektą įgyvendina kultūros kelio operatorius kartu su kultūros kelio partneriais.

23. Išskiriami kultūros kelio lygmenys Lietuvoje: regioninis, nacionalinis, tarptautinis ir Europos Tarybos kultūros kelias:

23.1. Regioninis kultūros kelio lygmuo – kultūros bendradarbiavimo projektas vystomas ne mažiau kaip trijų savivaldybių lygmeniu, kurio tema remiasi regioniniais ir vietos kultūros ištekliais: istorija, materialiuoju ir nematerialiuoju paveldu, krašto istorijai reikšmingomis asmenybėmis, per temos aktualizavimą siekiama ne tik vietos bendruomenės, bet ir įvairių suinteresuotų grupių įtraukimo, jų kultūrinės edukacijos bei kultūrinės tapatybės stiprinimo. Šiame lygmenyje siekiama sukurti

pažintinius maršrutus, juos nuolat aktualizuojant veiklomis, renginiais, kitomis populiarinimo akcijomis, siekiant pritraukti lankytojų iš visos Lietuvos;

23.2. Nacionalinis kultūros kelio lygmuo – kultūros bendradarbiavimo projektas vystomas ne mažiau kaip trijose Lietuvos apskrityse arba apima ne mažiau kaip šešias Lietuvos savivaldybes, arba dalis projekto vykdoma ne Lietuvos teritorijoje ir (arba) bendradarbiaujant su kitos šalies organizacijomis. Šiame lygmenyje kultūros kelio tema remiasi reikšmingais Lietuvai istoriniais procesais ir reiškiniiais, atskleidžia ir populiarina materialųjį ar nematerialųjį kultūros paveldą ir (arba) istorines asmenybes, atskleidžia sąsajas su bendra Europine patirtimi, istorija ir vertybėmis. Šiame lygmenyje siekiama sukurti tęstinius kultūrinio turizmo maršrutus Lietuvos teritorijoje ir už jos ribų, juos populiarinti skatinant vietinį bei atvykstatamąjį turizmą;

23.3. Tarptautinis kultūros kelio lygmuo – kultūros bendradarbiavimo projektas, kuris vystomas ne mažiau kaip trijų valstybių teritorijoje, įskaitant Lietuvą, ir bendradarbiaujama su kitos šalies organizacijomis. Šiame lygmenyje kultūros kelio tema remiasi kelioms valstybėms reikšmingais istoriniais procesais ir reiškiniiais, atskleidžia ir populiarina materialųjį ar nematerialųjį kultūros paveldą ir (arba) istorines asmenybes, atskleidžia sąsajas su bendra Europine patirtimi, istorija ir vertybėmis. Šiame lygmenyje siekiama sukurti tęstinius kultūrinio turizmo maršrutus projekto vystymo teritorijose ir jų ribų, juos populiarinti skatinant vietinį ir atvykstatamąjį turizmą;

23.4. Europos Tarybos kultūros kelio lygmuo – kultūros kelias, kurio maršruto dalis vystoma Lietuvos teritorijoje ir yra sertifikuotas EKKI pagal nustatytas procedūras (prijungtas prie sertifikuoto Europos kultūros kelio).

24. Išskiriami šie regioniniam, nacionaliniam ir tarptautiniam kultūros keliui Lietuvoje keliami reikalavimai:

24.1. Regioninio lygmens kultūros keliui keliami šie reikalavimai:

24.1.1. Kultūros kelio tema surinkta medžiaga ir kita aktuali informacija, apibrėžianti kultūros kelio ribas Lietuvos teritorijoje, pagrindžianti kultūros kelio įtaką šios teritorijos gyventojų kultūriniam tapatumui, krašto istorijai, identifikuojanči regiono kultūros išteklius;

24.1.2. Suformuota aiški kelio koncepcija, suformuotas kelio įgyvendinime dalyvaujančių įstaigų ir organizacijų, nevyriausybinių sektoriaus bei bendruomenių partnerysčių tinklas, kiekvienas tinklo narys dalyvauja kelio įgyvendinimo veiklose;

24.1.3. Suformuotas ir pažymėtas pažintinis lankymo / vykimo kelias, sukurta komunikacijos ir rinkodaros sistema bei reikiama paslaugų infrastruktūra pagrindiniuose maršruto taškuose. Informacija apie kelią yra prieinama internetu ir nuolat platinama savivaldybių turizmo informacijos sklaidos ir kitomis rinkodaros priemonėmis;

24.1.4. Kelias turi būti įtrauktas į regiono turizmo gidus, bent kartą per metus yra aktualizuojamas regioniniu mastu (kultūros renginiai, akcijos ir kt.).

24.2. Nacionaliniam kultūros keliui keliami šie reikalavimai:

24.2.1. Surinkta mokslinė istorinė medžiaga, pagrindžianti kultūros kelio istorinę raidą, jo svarbą kultūriniam, socialiniam, ekonominiam šalies vystymuisi, įrodanti ryšius istoriniame kultūriniame Europos kontekste bei apibrėžianti kultūros kelio geografines ribas;

24.2.2. Suformuluota aiški kelio koncepcija, suformuotas dalyvaujančių organizacijų tinklas Lietuvoje, įvardinti esami ir (arba) potencialūs partneriai kitose Europos šalyse; koncepcijoje apibrėžti kelio apimtyje plėtojami kultūros ištekliai Lietuvoje, jų sąsajos su kitomis Europos šalimis, sudarytas bent trejų metų veiklos ir rinkodaros planas;

24.2.3. Suformuotas pažintinis kelio maršrutas, kuris yra įtrauktas į turizmo gidus platinamus Lietuvos mastu, lankomi objektai aiškiai identifikuojami ir atpažįstami, sukurta reikiama paslaugų infrastruktūra pagrindiniuose maršruto taškuose, generuojami ženklūs lankytojų srautai, kelias bent kartą per metus yra aktualizuojamas nacionaliniu mastu (kultūros renginiai, populiarinimo akcijos ir kt.).

24.2.4. Tarptautiniam kultūros keliui keliami reikalavimai turi atitikti reikalavimus, nurodytus 24.2. punkte, taip pat suformuotas pažintinis kelias turi būti įtrauktas į turizmo gidus, platinamus projekte dalyvaujančių šalių mastu, lankomi objektai aiškiai identifikuojami ir atpažįstami, sukurta reikiama paslaugų infrastruktūra pagrindiniuose kelio taškuose, generuojami ženklūs lankytojų srautai, kelias bent kartą per metus yra aktualizuojamas nacionaliniu mastu (kultūros renginiai, populiarinimo akcijos ir kt.).

VII SKYRIUS

NUMATOMAS KULTŪROS KELIŲ ADMINISTRAVIMAS LIETUVOJE

25. Koncepcijos rengimo metu atlikta Europos šalių kultūros ministerijų ir kultūros kelių operatorių apklausa kultūros kelių administravimo ir finansavimo klausimais. Apklausos rezultatai parodė, kad nei vienoje iš apklausoje dalyvavusių šalių neskiriamas tiesioginis valstybės biudžeto finansavimas kultūros kelių programoms ar jų operatoriams, tačiau jiems sudaromos galimybės dalyvauti įvairiose konkursinėse priemonėse, valstybės ir privačiuose fonduose.

26. Kultūros kelių projektus vysto ir įgyvendina regioninio, nacionalinio ir tarptautinio kultūros kelio operatorius bet kokios formos juridinis asmuo, kuriam tenka teisinė, finansinė ir moralinė atsakomybė už tam tikro lygio kultūros kelio valdymą bei funkcionavimą ir kuris tą kelią reprezentuoja pagal šiam lygmeniui priskirtus reikalavimus.

27. Europos Tarybos kultūros kelio operatoriui keliami IDS nustatyti reikalavimai.

28. Kultūros ministerijos siūlytina institucija – Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, jai priskirtos kompetencijos ribose, atlieka visų Lietuvoje veikiančių kultūros kelių operatorių veiklos koordinavimą bei organizuoja kultūros kelių lygmens nustatymo ir sertifikavimo procesą, taip pat pagal poreikį inicijuoja konsultacinius renginius, mokymus, vykdo kultūros kelių

projektų raidos stebėseną, kasmet teikia apibendrintą ataskaitą Kultūros ministerijai (Kultūros ir meno tarybai) ir kitoms suinteresuotoms institucijoms, rengia metinį ataskaitinį viešinimo renginį.

29. Į kultūros ministro patvirtintą sąrašą įtrauktiems regioninių, nacionalinių ir tarptautinių kultūros kelių projektams gali būti teikiamas prioritetas kreipiantis dėl finansavimo iš nacionalinių, Europos Sąjungos ir kitų tarptautinių finansinės paramos mechanizmų ir programų.

VIII SKYRIUS

NUMATOMI PAKEISTI TEISĖS AKTAI

30. Siekiant įgyvendinti šios Konceptijos VI skyriuje siūlomas pagrindines nuostatas dėl kultūros kelių vystymo Lietuvoje, reikės:

30.1 pakeisti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2017 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. IV-732 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 1 d. įsakymo Nr. IV-116 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ ir įgalioti Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos, jam priskirtos kompetencijos ribose, atlikti visų Lietuvoje veikiančių kultūros kelių operatorių veiklos koordinavimą bei organizuoti kultūros kelių lygmens nustatymo ir sertifikavimo procesą.

30.2. parengti Kultūros kelių projektų Lietuvoje lygmens nustatymo ir sertifikavimo tvarką, reglamentuojančią skelbimų teikti kultūros kelių projektų paraiškas procesą, kiekvieno kultūros kelio lygmens nustatymo kriterijus, paraiškų pateikimo eigą ir sąlygas, ekspertų komisijos sudarymo principus, paraiškų svarstymo procesą bei kultūros kelių ženklinimo specifiką. Siūlytina, kad ši tvarka būtų tvirtinama Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu.

31. Už Konceptijai įgyvendinti reikalingų teisės aktų pakeitimų ir parengimų parengimą atsakinga Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.
